

ICEML E-Bulletin

Vol.11
Eleventh Edition

ฉบับที่ 11 : พฤศจิกายน 2568

AI ผู้หยิ่งรู้ฟาดดิน? ▽

จากชายแดนถึงหน้าจอ: รู้เท่าทันสื่อ AI
กับประเด็นความขัดแย้งไทย-กับพม่า ▽

เมื่อ AI ลงสู่สนามเลือกตั้ง ▽

ผู้สูงวัย
อยู่อย่างไร
ในยุค

AI

เปิด
มุมมองผ่าน
สถานการณ์
ปัจจุบัน

EDITOR'S TALK

บทบรรณาธิการ ฉบับ AI (ที่ไม่ได้เขียนด้วย AI)

ในขณะนี้สังคมมีการกล่าวขานถึงความชาญฉลาดของ AI กันอย่างกว้างขวาง ที่ตอบได้ทุกคำถาม ให้คำแนะนำที่ดูน่าเชื่อถือ และสร้างภาพสร้างเสียงได้เสมือนจริง แท้จริงมนุษย์เป็นผู้สร้าง AI ให้มีความสามารถในการคิด และสร้างสรรค์งานใหม่ทัดเทียมมนุษย์ โดยหวังให้ AI ช่วยในการทำงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีคุณภาพขึ้น มนุษย์ได้สร้างกลไกการสื่อสารให้ AI ได้ตอบกับผู้ใช้ สอบถามความต้องการ และพูดคุยเสนอความคิดเห็น จนทำให้ดูเหมือน AI มีชีวิต บทความใน E-Bulletin ฉบับนี้นำเสนอการใช้ AI ในการสื่อสารที่ทำให้เกิดผลกระทบต่องสังคม ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ วิกฤตศรัทธาศาสนา ความขัดแย้งกับประเทศกัมพูชา เศรษฐกิจของผู้สูงวัย และการออกเสียงเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย

บทความแรก **AI ผู้หยั่งรู้ฟาดิน?** สิริธร พิบูลภาณุวัฒน์ เปิดประเด็นความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี AI โดยชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เป็นผู้สร้าง AI ให้สามารถสร้างเนื้อหาใหม่ได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งข้อความ รูปภาพ เพลง ฯลฯ อีกทั้งยังสามารถเรียนรู้เชิงลึกและใช้ความรู้เหล่านั้นสร้างผลลัพธ์ใหม่ พร้อมทั้งเสนอให้ใช้กระบวนการรู้ทันสื่อ หยุด คิด ถาม ทำ มาใช้ในการรู้ทัน AI **เปลี่ยน AI ให้เป็นกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างไร** อีรพงษ์ บุญรักษา กล่าวถึงวิกฤตศรัทธาที่สังคมมีต่อพุทธศาสนา ส่วนหนึ่งเกิดจากการนำเทคโนโลยี AI สร้างข้อมูลหลอกหลวง และการสร้างภาพด้านลบให้เกิดความเสื่อมเสียมากขึ้น ผู้เขียนเสนอให้นำ AI มาใช้ส่งเสริมการศึกษาและการเข้าถึงพุทธศาสนาของผู้สูงวัย **จากชายแดนถึงหน้าจอ: รู้เท่าทันสื่อ AI กับประเด็นความขัดแย้งไทย-กัมพูชา** ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ กล่าวว่าในสถานการณ์การสู้รบบริเวณชายแดนทำให้ผู้คนรู้สึกไม่ปลอดภัย หวาดกลัวและโกรธแค้น รวมทั้งกระตุ้นความรู้สึกรักชาติ ในภาวะเช่นนี้ผู้คนต้องการข้อมูลเป็นจริง ชัดเจน ทันเหตุการณ์ แต่การใช้ AI บิดเบือนความจริงและการสร้างสงครามข่าวสาร ล้วนเป็นการเพิ่มความรุนแรงทั้งสิ้น **ปัญญาประดิษฐ์ เศรษฐกิจ และชีวิตผู้สูงวัยไทย** ณรงค์ พันธ์ะพุมมี ชี้ว่าในสังคมปัจจุบันผู้สูงวัยเผชิญกับ AI ที่เข้ามาในรูปแบบต่าง ๆ ในด้านการเงินแล้ว AI เป็นได้ทั้งเพื่อนช่วยคิด หรือ กับดักให้สูญเสีย เมื่อไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จึงเสนอให้ผู้สูงวัยเรียนรู้และร่วมออกแบบการสื่อสาร ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงวัยเข้าใจและใช้ AI เป็น และกลายเป็นพลังสร้างสรรค์สังคมเข้มแข็งได้ **เมื่อ AI ลงสู่สนามเลือกตั้ง** สราวุธ ไกรเสม กล่าวถึงบทเรียนจากสนามการเลือกตั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่ามีการใช้ AI ในรูปแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน จากเดิมใช้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวางแผนการหาเสียง เป็นถูกใช้เป็นเครื่องมือโจมตีคู่ต่อสู้ด้วยการสร้างข้อมูลเท็จ ปลอมแปลงเสียง นำข้อมูลส่วนบุคคลด้านบุคลิกภาพเชิงจิตวิทยาเข้ามาความคิดผู้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เสนอให้กำกับดูแลการใช้ และเสริมสร้างให้ประชาชนมีทักษะรู้ทัน AI

ในปัจจุบันยังมีการพัฒนาเทคโนโลยี AI อย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์หรือโทษแก่ผู้รับสารและสังคมขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของผู้ส่งสาร หากประชาชนรู้จักเข้าใจก็จะสามารถใช้ประโยชน์จาก AI ได้ เพราะ AI เป็นปัญญาที่ประดิษฐ์โดยมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงควรใช้ปัญญาตนเองในการรับมือกับ AI เช่นกัน

รศ.ดวงพร คำบุญวัฒน์
บรรณาธิการ/ที่ปรึกษากลุ่มวิจัยการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

Email: lcdkn@hotmail.com

บรรณาธิการ รศ.ดวงพร คำบุญวัฒน์ กองบรรณาธิการ รศ. ดร.นันทิยา ดวงกุ่มเมศ, รศ. ดร.ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์

ผศ. ดร.อีรพงษ์ บุญรักษา, ดร.สิริธร พิบูลภาณุวัฒน์, ผศ. ดร.ณรงค์ พันธ์ะพุมมี, ผศ. ดร.สราวุธ ไกรเสม

ผู้ประสานงาน นางสาวญาติณี เคารพธรรม ผู้ออกแบบ นายฉันทชัย ชัยตระกูลพิบูลย์

CONTENTS

สารบัญ

ฉบับที่ 11 : พฤศจิกายน 2568
ICEML E-Bulletin

- ฉบับที่ 1 : เดือนเมษายน 2565
- ฉบับที่ 2 : เดือนกรกฎาคม 2565
- ฉบับที่ 3 : เดือนตุลาคม 2565
- ฉบับที่ 4 : เดือนมกราคม 2566
- ฉบับที่ 5 : เดือนเมษายน 2566
- ฉบับที่ 6 : เดือนสิงหาคม 2566
- ฉบับที่ 7 : เดือนมกราคม 2567
- ฉบับที่ 8 : เดือนสิงหาคม 2567
- ฉบับที่ 9 : เดือนธันวาคม 2567
- ฉบับที่ 10 : เดือนเมษายน 2568
- ฉบับที่ 11 : เดือนพฤศจิกายน 2568

AI ผู้หยั่งรู้ฟ้าดิน?	01
เปลี่ยน AI ให้เป็นกัลยาณมิตรสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างไร	05
จากชายแดนถึงหน้าจอ: รู้เท่าทันสื่อ AI กับประเด็นความขัดแย้งไทย-กัมพูชา	09
ปัญญาประดิษฐ์ เศรษฐกิจ และชีวิตผู้สูงวัยไทย	13
เมื่อ AI ลงสู่สนามเลือกตั้ง	17

A central graphic featuring a globe with various icons representing AI and technology, including a factory, a gear, a person, and a brain. The globe is surrounded by a network of lines and dots, suggesting a global or interconnected theme. The text "AI" is prominently displayed in the center of the globe in a large, bold, red font. Below "AI" is the Thai text "ผู้หยั่งรู้ฟ้าดิน?" in a similar red font. Above the globe, there are three speech bubbles: a purple one saying "I know everythings", a yellow one saying "Just Ask...", and a grey one saying "Advice-".

AI

ผู้หยั่งรู้ฟ้าดิน?

สิริสุนร พิบูลภาณุวัฒน์

ช่วงสาย ๆ ของวันหยุดวันหนึ่ง ฉันบังเอิญเปิดเจวีทีโอพอดแคสต์ของนิวกลม¹ เรื่อง “มนุษย์เกิดมาทำไม? นิวกลมถาม x เอไอตอบ (อย่างอึ้ง)”² ฉันติดตามฟังอย่างตั้งใจตลอด 29 นาที 18 วินาที ตั้งใจฟังเพราะอยากรู้ว่า เอไอ จะตอบคำถามนี้อย่างไรบ้าง หากท่านผู้อ่านสนใจสามารถติดตามฟังได้ตามลิงก์อ้างอิงท้ายบทความนี้ เมื่อฟังจนจบฉันก็ได้คำตอบในมุมมองต่าง ๆ ที่เอไอรวบรวมข้อมูลมาตอบคำถามที่นิวกลมตั้งขึ้นอย่างมีสีสันตลอดการสนทนา อย่ากระนั้นเลย ฉันก็อยากถามคำถามนี้ในมุมมองของฉันเช่นกัน ในวันนั้น คู่สนทนาของฉันเป็นเอไอโปรแกรม Chat GPT 4.0 และคำถามของฉันคือ “เป็นมนุษย์มีประโยชน์อย่างไร” เอไอแสดงคำตอบให้ถึง 4 มุมมอง ทั้งมุมมองทางชีววิทยา มุมมองทางสังคม มุมมองเชิงคุณค่า และมุมมองเชิงปรัชญา และเอไอก็ถามฉันว่าต้องการให้เรียบเรียงภาษาเชิงวิชาการหรือไม่ ฉันตอบไปว่าต้องการคุยกันสบาย ๆ เท่านั้น แล้วเราก็คุยกันเหมือนการแลกเปลี่ยนแนวคิดกันไปมาในประเด็น คุณค่าของการเป็นมนุษย์ คุยกันประมาณเกือบชั่วโมงฉันก็มีธุระที่ต้องยุติการสนทนานั้น

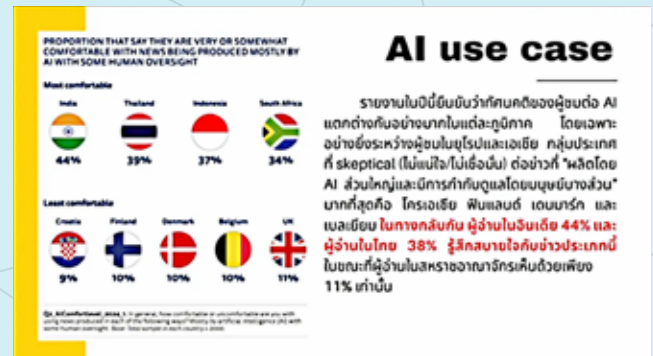
การคุยกับเอไอในวันนั้น ทำให้ฉันตั้งข้อสังเกตได้ว่า เอไอตอบคำถามแต่ละคำถามด้วยการรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ประเด็นจากข้อมูลที่รวบรวมมา เอามานำเสนอให้ฉันเลือกว่าจะคุยในมุมไหนต่อ เป็นไปตามกระบวนการทำงานของ Generative AI (GEN AI) ซึ่งก็คือ ปัญญาประดิษฐ์รูปแบบหนึ่งที่ใช้สำหรับสร้างเนื้อหาใหม่ ๆ ได้อย่างหลากหลายแบบอัตโนมัติ โดยที่ไม่ต้องมีมนุษย์เข้ามาช่วย เช่น ใช้สร้างข้อความ รูปภาพ เพลง วิดีโอ ฯลฯ มีความฉลาดที่จะเรียนรู้จากข้อมูลที่มีอยู่ด้วยการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้เชิงลึก (deep learning) และใช้องค์ความรู้เหล่านั้นมาสร้างผลลัพธ์ใหม่ ๆ ที่มนุษย์ต้องการได้³ ซึ่งหากใครไม่ได้รับรู้ถึงหลักการทำงานนี้ของเอไอ อาจหลงเข้าใจไปว่าเอไอเป็นพหูสูตรผู้หยั่งรู้ฟ้าดิน ซึ่งเป็นความเข้าใจ ที่มีความอันตรายมากโดยเฉพาะกับผู้สูงอายุที่ใช้เวลากับหน้าจออินเทอร์เน็ตวันละหลายชั่วโมง

คนไทยเชื่อเอไอขนาดไหน

ไม่นานมานี้ในต่างประเทศมีการจับกุมมิชชาชีพใช้เอไอสร้างบทสวดมนต์ปลอมหลอกเงินเหยื่อ⁴ แต่ในโลกธรรมะออนไลน์ภาษาไทยมีการใช้เอไอสร้างภาพและเสียงพระสงฆ์กำลังแสดงธรรมในเรื่องต่าง ๆ มาหลายปีแล้ว เช่น การนำเสนอข้อความสั้น ๆ และมีภาพพื้นหลังเป็นภาพพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูงที่เป็นที่เคารพ ให้เข้าใจว่าข้อความนั้นเป็นคำสอนจากพระสงฆ์รูปนั้น และยิ่งไปกว่านั้น มีการใช้เอไอทำภาพเคลื่อนไหวและเสียงเลียนแบบพระสงฆ์ให้กล่าวถึงสรรพคุณของวัตถุมงคล เพื่อให้

ผู้ฟังเข้าใจว่าวัตถุนั้นนั้นได้รับการยอมรับจากพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา สังคมออนไลน์มีการตั้งกระทู้เตือนประเด็นนี้อย่างต่อเนื่อง⁵ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ผลิตสื่อเตือนสติ เช่น “คลิปพระพยอม”⁶ ที่กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ได้เปิดเผยให้เห็นถึงความสามารถของ AI ในการเลียนแบบภาพและเสียง แต่ดูเหมือนว่าใครจะเตือนก็เตือนกันไป คนไทยก็ยังเชื่อเอไออยู่อย่างน่ากังวล

ภาพนี้เป็นสถิติที่ไม่น่าภาคภูมิใจเท่าไรนักที่คนไทยเชื่อข้อมูลจากเอไอเป็นอันดับ 2 ของโลก⁷

แจ็คสัน ควอน (Jackson Kwon) ผู้บริหาร Open AI ให้สัมภาษณ์ในรายการวู๊ดดีเอฟเอ็ม⁸ ว่าคนไทยใช้ Chat GPT⁹ เพิ่มขึ้นอย่างมากและสิ่งที่น่าแปลกใจคือคนไทยถามเอไอว่า “วันนี้จะใส่เสื้อสีอะไรดี” หรือ “จะเกิดอะไรขึ้นในวันเกิดของฉัน” นี่คือลักษณะคำถามที่สะท้อนว่าคนไทยพร้อมจะเชื่อสิ่งที่มาจากเอไอ

รู้จักเอไอผ่านคาถา หยุด คิด ถาม ทำ

เอไอ เป็นเครื่องมือที่มนุษย์พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ แต่เอไอจะสร้างประโยชน์สำหรับผู้ที่เป็นเท่านั้น การจะใช้เอไอเป็นก็ต้องทำความเข้าใจเอไอ ซึ่งมีข้อมูลมากมายมหาศาลที่สามารถแนะนำให้รู้จักว่าเอไอคืออะไรและเอไอทำงานอย่างไร^{10, 11} แต่สิ่งที่ยังต้องรณรงค์ให้ผู้ใช้เอไอรู้จักให้มากคือการรู้จักความต้องการใช้เอไอของตนเอง ว่าตนเองมีความต้องการหรือจำเป็นต้องใช้เอไออย่างไร ผ่านคาถารู้ทันสื่อ หยุด คิด ถาม ทำ

“หยุด” เนื่องจากคนไทยรู้จักเอไอในฐานะของผู้หยั่งรู้ฟ้าดิน จึงมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง ว่าเมื่อใดที่มีคำถามเกิดขึ้นในสมอง เราจะพุ่งเข้าไป “ขอ” คำตอบจากเอไอ และจากสถิติความเชื่อของคนไทยที่ติดอันดับ 2 ของโลก ทำให้เรามีแนวโน้มที่จะเชื่อคำตอบที่เอไอให้มา แต่จงอย่าลืมนึกว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างเอไอ ดังนั้น ในสถานการณ์ที่ต้องการคำตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งลอง “หยุด” เพื่อให้เวลาตัวเองก่อนสักนิด เราอาจได้คำตอบโดยไม่จำเป็นต้องขอจากเอไอก็ได้

“คิด” เอไอผู้หยั่งรู้ฟ้าดิน เป็นต้นเหตุให้มนุษย์สมองฝ่อ¹² เพราะเอไอทำให้เราไม่ต้องคิดเอง จากผลการวิจัยของ MIT ชี้ว่าการใช้เอไอโดยเฉพาะ Chat GPT อาจก่อให้เกิด ‘ภาวะสมองฝ่อ’ หรือ Cognitive Atrophy ซึ่งไม่ได้หมายถึงเซลล์สมองถูกทำลายอย่างที่ทางการแพทย์เคยให้คำนิยามไว้ แต่หมายถึงการที่เราผลักภาระหรือหน้าที่ของสมองในการคิดวิเคราะห์และคิดวิพากษ์ให้เอไอทำงานแทนเป็นประจำ จนสมองขาดความสามารถส่วนนั้นไปในที่สุด ดังนั้น เพื่อให้เรายังเป็นมนุษย์ที่มีความสามารถในการ “คิด” ได้อย่างที่ควรจะเป็น จึงไม่ควรพึ่งพาการวิเคราะห์และวิพากษ์จากเอไอทั้งหมด แต่ควรพิจารณาความเป็นไปได้ และความถูกต้องเหมาะสมของคำตอบที่ได้จากเอไอทุกครั้ง

“ถาม” กฎที่สำคัญเพื่อเปิดประตูสู่โลกของเอไอ เพราะเอไอจะทำงานตามคำสั่งของมนุษย์ หลักการทำงานของเอไอคือจะวิ่งหาข้อมูลมาตอบคำถามที่มนุษย์ตั้งขึ้น มนุษย์ที่ใช้ประโยชน์จากเอไอจึงควรเรียนรู้การ “ตั้งคำถาม” หรือ “ใช้คำสั่ง” ให้เอไอไปทำงานมาให้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ในศัพท์เทคนิคเรียกคำถามหรือ คำสั่งนี้ว่า “พรอมต์” (prompt)¹³ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้ใช้งานเป็น

ผู้กำหนดและควบคุมผลลัพธ์ของเอไอ การตั้งคำถามที่ชัดเจนตรงประเด็นจะทำให้เอไอหาข้อมูลมาตอบได้อย่างแม่นยำ ดังนั้น หากเรา “ถาม” เอไอเป็น เราก็จะควบคุมเอไอได้

“ทำ” จงอย่ากลัวที่จะลงมือทำด้วยความเข้าใจ เมื่อเอไอเป็นเครื่องมือที่ถูกพัฒนามาให้มนุษย์ใช้ประโยชน์ในทุกมิติของการดำเนินชีวิต เราต้องใช้เอไอให้เกิดประโยชน์ แต่อย่าลืมนึกว่าเราต้องทำด้วยความเข้าใจว่าเอไอทำงานตามคำสั่งของมนุษย์ การใช้คำสั่งหรือการตั้งคำถามจึงเป็นสิ่งสำคัญ และเมื่อได้คำตอบแล้ว เราต้องคิดพิจารณาถึงความเป็นไปได้ และความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งเสมอ

ถึงอย่างไรก็ไม่ใช่มนุษย์

เมื่อรู้จักเอไ้มากขึ้น และควบคุมเอไอได้ด้วยพรอมต์ที่คมชัด เราจะสนุกกับเอไอ พุดคุยแลกเปลี่ยนกันผ่านจออย่างออกรส แม้เราจะละจากหน้าจอไปหลายชั่วโมง หลายวัน หรือเป็นเดือนก็ยังคงกลับมาพุดคุยเรื่องเดิมที่ค้างไว้ได้ แต่อย่าลืมนึกว่าเอไอไม่ใช่มนุษย์ ดังนั้น จงรักษาความเป็นมนุษย์ของเราไว้บ้างด้วยการปิดหน้าจอแล้วลุกออกไปพบเจอพุดคุยกับผู้คนตัวเป็น ๆ รื่นรมย์กับเสียงฝนตก เสียงนกกร้องในธรรมชาติ และถามตัวเองว่า “วันนี้ฉันจะใส่เสื้อสีอะไรดี”

รู้จักเอไอผ่านคาถา หยุด คิด ถาม ทำ

About Me

ปริญญาด้านการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นนักวิจัยด้านผู้สูงอายุกับการรู้ทันสื่อ การสืบสานสื่อพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการท่องเที่ยวชุมชน และเป็นอาจารย์สอนด้านการสื่อสารในสังคมผสมผสานที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล มีความสนใจเรื่องประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม และเชื่อว่าผู้สูงอายุทุกคนคือปูชนียบุคคลที่มีส่วนสร้างสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

อ. ดร.สิรินุส พิบูลานุวัตร

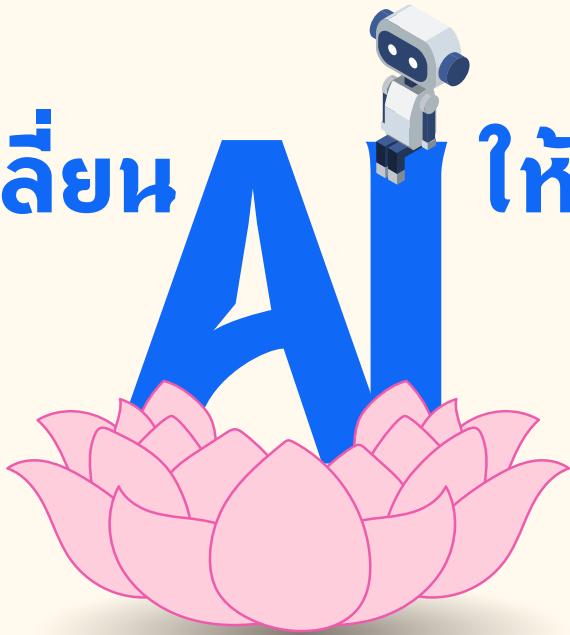
นักวิชาการอิสระ

รายการอ้างอิง

- 1 นวัตกรรม, <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B9%89%E0%B8%A7%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%A1>
- 2 มนุษย์เกิดมาทำไม นวัตกรรมตามเนอไอตอบ(อย่างอึ้ง), <https://www.youtube.com/watch?v=KJWwEtBvKik>
- 3 GenAI คืออะไร, <https://op.mahidol.ac.th/sa/2023/18791>
- 4 หลอกหลวงบนครีทรา! มิอาจชีพใช้ AI สร้าง ‘บทสวดปาฏิหาริย์’ ดันเงินเหยื่อ https://www.khaosod.co.th/around-the-world-news/news_9979893?utm_source=linetoday&utm_medium=footer_click
- 5 ชาวพุทธโปรตุเกสวังธรรมะปลอม, <https://pantip.com/topic/43491403>
- 6 กลียาโนเคพี17 พระพยอมตัวปลอม ความน่ากลัวของAI, <https://www.youtube.com/watch?v=lvE2XoeRiQ>
- 7 อันดับ 2 ของโลก ! คนไทยเชื่อ AI ง่าย จนน่าห่วง เมื่อเทคโนโลยีทำได้ทุกอย่าง แก้อย่างไรก่อนสายเกินไป, https://www.thairath.co.th/money/tech_innovation/digital_transformation/2866552
- 8 คนไทยไม่ได้ใช้ ChatGPT แต่ทำงาน แต่กลายเป็นเหมือนดู? | WOODY FM, <https://www.youtube.com/watch?v=b22lojyRoao>
- 9 Chat GPT, https://www.thairath.co.th/money/tech_innovation/tech_companies/2883345
- 10 ปัญญาประดิษฐ์ (AI) คืออะไร หลักการทำงาน และการใช้ในอุตสาหกรรม, <https://www.dia.co.th/articles/what-is-artificial-intelligence/>
- 11 การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในด้านต่างๆ ที่พบได้ในชีวิตประจำวัน, <https://www.dia.co.th/articles/ai-in-daily-life/>
- 12 MIT เผย AI ทำคนสมองฝ่อ, <https://missiontothemoon.co/trend-the-use-of-ai-impacts-critical-thinking-skills/>
- 13 Prompt คืออะไร, <https://www.cubesoftware.com/news/what-is-prompt>

เปลี่ยน A ให้เป็นกัลยาณมิตร สำหรับผู้สูงอายุ ได้อย่างไร ?

ปฐมบท: รากฐานพุทธธรรมในสังคมไทย

สังคมไทยตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง พุทธธรรมได้หล่อหลอมวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมของคนไทยมาเนิ่นนาน ร่องรอยแห่งอิทธิพลเหล่านี้ปรากฏชัดเจนผ่าน “ประเพณี” เช่น ประเพณีทำบุญตักบาตร การทอดกฐิน และผ้าป่า ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคีและการสืบทอดศาสนา “ค่านิยม” เช่น ความเมตตา ความกตัญญู ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป แม้กระทั่ง “ภาษา” ที่เราใช้กันอยู่ในปัจจุบันก็มีคำบาลีและสันสกฤตที่สื่อถึงหลักธรรมปะปนอยู่มากมาย เช่น “เมตตา” “กรุณา” “กัลยาณมิตร” เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาจึงเป็นเสมือนรากฐานที่ยังลึกในสังคมไทยโดยเฉพาะในอดีต ทำให้คนรุ่นก่อน โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ยังคงมีความผูกพันและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง และใช้เป็นหลักยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต

คลื่นแห่งการเปลี่ยนแปลงและวิกฤติศรัทธา

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ได้นำมาซึ่งอาชีพใหม่ ค่านิยมใหม่ และวิถีชีวิตใหม่¹ ความหมายและคุณค่าของ “วัด” และ “การทำบุญ”

ธีรพงษ์ บุญรักษา

จึงเริ่มไม่เหมือนเดิมสำหรับคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะ คนรุ่นใหม่ ที่เติบโตมาพร้อมกับข้อมูลข่าวสารที่เข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว ยิ่งไปกว่านั้น ในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา มีข่าวด้านลบในวงการสงฆ์ จากกรณีพฤติกรรมไม่เหมาะสมของพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง มีสมณศักดิ์สูง หรือมีความรู้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่ายเงินบริจาคอย่างฟุ่มเฟือย การยักยอกเงินวัดไปใช้ในทางที่ผิด หรือกรณีมีจิตอาส้างัดตัวใช้ศาสนาหาผลประโยชน์ส่วนตน ทำให้คนในสังคมตั้งคำถามอย่างรุนแรงต่อคุณค่าและความจำเป็นของพระสงฆ์และพระพุทธศาสนา เช่น “ทำไมพระที่มีการบวชเรียนมานาน จึงไม่สามารถขัดเกลากิเลสเหล่านี้ได้?” “วัด ยังคงเป็นสถานที่ที่เราควรไปทำบุญหรือไม่? หรือควรไปทำบุญที่อื่นดีกว่า?” ทั้งนี้เพราะการตีแผ่และการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ไหลไปตามกระแสแบบเหมารวม คนในสังคมบางกลุ่ม จึงเริ่มมีข้อสมมติฐานในเชิงลบว่า วัดกลายเป็น “แหล่ง fake news” ของมีจิตอาส้างัดตัวความศรัทธาของคนในสังคมไปเสียแล้ว ผู้เขียนได้มีโอกาสสนทนากับคนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อย ที่เริ่มมีความคิดต่อต้านการทำบุญ บางคนอยากห้ามพ่อแม่ไม่ให้ไปทำบุญที่วัด เพราะเกรงจะถูกหลอกลวงหรือไม่นำเงินบริจาคไปใช้ตามวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง และเริ่มเห็นว่าการบริจาคให้สถานพยาบาลหรือสถานศึกษา อาจมีคุณค่าและคุณประโยชน์ที่จับต้องได้มากกว่าการถวายวัด เป็นต้น

ยุค AI: ความท้าทายและการแสวงหากัลยาณมิตรดิจิทัล

ในยุคปัจจุบัน เป็นยุคที่ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI เข้ามามีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของผู้คน ถึงแม้ AI จะช่วยสร้างคุณภาพชีวิตให้มีความสะดวกสบายยิ่งขึ้น สร้างรายได้ ประหยัดเวลาเพิ่มขึ้น รวมถึงผลิตผลงานสร้างสรรค์ได้มากขึ้น แต่ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่มีจิตอาส้างัดตัว AI ในการสร้างกลวงที่ซับซ้อนขึ้น และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน เช่น การสร้างภาพ เสียง หรือข้อความปลอม เพื่อหลอกลวงให้คนทำบุญหรือบริจาคในวงกว้างและง่ายดายขึ้น² ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น จึงมีแนวโน้มรุนแรงและควบคุมยากยิ่งขึ้น

คำถามสำคัญได้เกิดขึ้นในใจของผู้เขียนว่า “ผู้สูงอายุจะไม่ตกเป็นเหยื่อของมีจิตอาส้างัดตัวทางศาสนา และสามารถใช้ AI ในการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องเพื่อพัฒนาตัวเองได้อย่างไร” โอเค นี่ไม่ใช่ของผู้เขียน แต่เกิดขึ้นจริงแล้วในหลายประเทศ เช่น การสร้างหุ่นยนต์พระสงฆ์สวดมนต์ในประเทศญี่ปุ่น การนำเสนอภาพภพภูมิ การเทศน์

เป็นต้น³ ผู้เขียนจึงขอนำเสนอแนวทางการออกแบบเพื่อสร้าง AI ที่มีคุณสมบัติเป็นกัลยาณมิตรแก่ผู้สูงอายุ เพราะความเห็นที่ถูกต้อง “สัมมาทิฐิ” ในการดำเนินชีวิต จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้อง “ปรโตโฆสะ” จาก “กัลยาณมิตร” คือ สื่อที่ช่วยให้ข้อมูลที่ดี และ “โยนิโสมนสิการ” คือ กระบวนการเรียนรู้รอบคอบและถี่ถ้วน^{4,5} ดังนั้นการสร้าง AI ที่เป็นกัลยาณมิตรทางพุทธศาสนาจะต้องมุ่งเน้นที่การให้ข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย การส่งเสริมปัญญา และการเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการปฏิบัติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำพาผู้สูงอายุในสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้อง ไม่หลงทางไปในความเชื่อที่ไม่เป็นมรรคผล หรือเข้าใจคลาดเคลื่อนในหลักธรรม หรือถูกหลอกลวงให้เสียทรัพย์ ตลอดจนสามารถเพิ่มพูนความศรัทธา และแนะนำแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้สูงอายุอย่างถูกต้องและเหมาะสม

หลักการสร้าง AI ธรรมะ เพื่อเป็นกัลยาณมิตรทางพุทธศาสนาของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอของผู้เขียนในการออกแบบ AI เพื่อเป็นกัลยาณมิตรในทางพุทธศาสนา จึงยึดโยงเข้ากับหลัก “กัลยาณมิตรธรรม 7” ซึ่งเป็นคุณสมบัติของมิตรที่ดีตามพระไตรปิฎก⁴ ดังนี้

 ปิโย
(น่ารัก)

ครุ
(น่าเคารพ)

 ภาวนีโย
(น่าเจริญใจ)

 วิตตา
(รู้จักพูดให้ได้ผล)

 วจนิกขโม
(อดทนต่อถ้อยคำ)

 คัมภีรญจะ กถิง กัตตา
(แถลงเรื่องลึกล้ำได้)

 โน จัญฐานเน นิโยชเย
(ไม่ชักนำสู่ทางเสื่อม)

ปิโย (น่ารัก) AI ธรรมะต้องสามารถใช้งานง่าย ใช้ภาษาในการสื่อสารที่สุภาพ ใช้งานง่าย และเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ เป็นที่ปรึกษาส่วนตัวหรือสำหรับครอบครัวในด้านธรรมะที่ทำให้ผู้ใช้รู้สึกสบายใจ และอยากเข้ามาปรึกษาได้ตามหลักธรรมได้ตลอดเวลา เช่น Chatbot ธรรมะที่ปรับโทนเสียงได้ ภาพมีสีสันสดใส ตัวอักษรมีขนาดใหญ่ เป็นต้น

ครุ (น่าเคารพ) AI ธรรมะต้องมีความสามารถในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ เชื่อถือได้ และมีแหล่งอ้างอิงจากพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ที่น่าเชื่อถือ เสมือนเป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรมและมีความรู้จริง สามารถช่วยตรวจสอบและแยกแยะได้ว่าคำสอนไหนถูกต้อง อันไหนคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมได้อย่างไม่มีอคติ (กรณีไม่แน่ใจต้องบอกด้วย)

ภาวนีโย (น่าเจริญใจ) AI ธรรมะต้องนำเสนอข้อมูลที่สามารถประยุกต์ในการแก้ไขสถานการณ์ในปัจจุบันได้ และปรับปรุงข้อมูลของตัวเองให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ เพื่อให้ข้อมูลและคำแนะนำที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม และสติปัญญาของผู้ใช้ในบริบทปัจจุบัน ไม่ใช่เพียงแค่ให้ความรู้จากตำราเท่านั้น แต่ต้องนำไปสู่การปฏิบัติในวิถีชีวิตอย่างเป็นขั้นตอนและสอดคล้องจริงใจของผู้สูงอายุ รวมถึงการเตือนสติให้จิตใจของผู้สูงอายุอยู่กับพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ไม่เผลอไปอยู่กับความโลก โกรธ หลง

วิตตา (รู้จักพูดให้ได้ผล) AI ธรรมะ ต้องมีความสามารถในการปรับรูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบทและความเข้าใจของผู้ใช้แต่ละคน รวมถึงการสอนธรรมะในรูปแบบที่ง่าย หลากหลายต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างกัน เช่น ผู้ศึกษาธรรมะเบื้องต้น ระดับกลาง ระดับสูง นักปฏิบัติ เป็นต้น รวมถึงกล้าตั้งคำถามข้อธรรมะที่ผู้ใช้เข้าใจผิด

วจนิกขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) AI ต้องมีความอดทนในการตอบคำถามซ้ำ ๆ หรือแม้แต่คำถามที่แสดงความสงสัยหรือไม่ศรัทธา โดยตอบกลับด้วยเหตุผลและเมตตาธรรม แต่รับฟังความเข้าใจคลาดเคลื่อนของผู้สูงอายุ และนำมาประมวลผลว่าเหตุที่ผู้ใช้ยังมีความเข้าใจผิดอยู่เพราะติดกับดักอะไร จากนั้นค่อยออกแบบการนำเสนอที่เหมาะสมกับผู้ใช้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อชี้ให้เห็นเหตุและผล และหลักธรรมะที่ถูกต้อง

คัมภีรญจะ กถิง กัตตา (แถลงเรื่องลึกล้ำได้) AI ธรรมะต้องสามารถอธิบายหลักธรรมที่ซับซ้อน เช่น อริยสัจสี่ ปฏิจจสมุปบาท ให้เป็นเรื่องที่เข้าใจง่ายได้ พร้อมแสดงภาพโมเดล การอุปมาอุปมัย หรือยกตัวอย่างประกอบที่ทันสมัยและเป็นรูปธรรม

โน จัญฐานเน นิโยชเย (ไม่ชักนำสู่ทางเสื่อม) สำคัญที่สุด AI ธรรมะ ต้องมีกลไกที่กรองและป้องกันการให้คำแนะนำที่ผิดหลักธรรม หรือส่งเสริมความเชื่อที่งมงาย การบริจาคนิมนต์ หรือการทำสิ่งที่ไม่

เป็นประโยชน์ต่อการดับทุกข์ เป็นต้น เช่น การเตือนด้วยสัญญาณ และสัญญาณเสียง เป็นต้น รวมถึงแนะนำวิธีการไตร่ตรองอย่างรอบคอบตามหลักพุทธธรรม นอกจากนั้น สามารถประเมินหรือวัดธรรมะในจิตใจของผู้ใช้ได้ว่าขณะจิตนี้ ท่านกำลังถูกกิเลสชนิดใดครอบงำอยู่มากน้อยเพียงใด แนวทางที่จะสลัดออกได้อย่างไร

ถ้าเปลี่ยน AI ให้เป็นกัลยาณมิตรทางธรรมะสำหรับผู้สูงอายุได้ ก็เปลี่ยนมือถือของผู้สูงอายุให้เป็นวัตถุมงคลได้เช่นกัน

ผู้เขียนยังเชื่อว่า AI เป็น “สื่อ” ประเภทหนึ่งที่มีศักยภาพสูง และเข้ามามีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของทุกคน รวมถึงผู้สูงอายุด้วย เพื่อไม่ให้เกิดเป็นเหยื่อของ “มิจฉาทิฐิ” หรือ “กิเลส” ที่เฝ้าโจมตีผ่าน “สื่อ” ด้วยภาพ เสียง กลิ่น รสชาติ สัมผัส และการนึกคิด ยิ่งผู้สูงอายุที่ต้องอยู่บ้านคนเดียว ความหวุ่นไหวทางจิตย่อมเกิดขึ้นได้ง่ายหากถูกชักชวนการสร้าง AI ที่ใช้เป็นเครื่องมือเผยแพร่ธรรมะที่เข้าถึงง่าย เชื่อถือได้ และเป็นกัลยาณมิตรดิจิทัล จะช่วยให้เทคโนโลยีนี้กลายเป็นการศึกษาหลักธรรมอย่างมีเหตุผลและปัญญา นำไปสู่การมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งและรู้เท่าทันตามความเป็นจริง รวมถึงรักษาแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล และไม่ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพที่แฝงมาในศาสนาอีกด้วย AI จึงไม่ใช่ศัตรูของศาสนา หากแต่เป็น “สหายแห่งธรรม” ที่ช่วยให้คำสอนของพระพุทธองค์เข้าถึงชีวิตประจำวันของผู้คนมากขึ้น

About Me

ปริญญาเอกด้านบริหารธุรกิจ เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เป็นนักวิจัยด้านผู้สูงอายุกับการรู้ทันสื่อ สมรรถนะด้านวัฒนธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาด้านแรงงานข้ามชาติ และเป็นอาจารย์สอนในสาขาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเพื่อการบริหาร มีความสนใจด้านพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนและองค์กร มีความเชื่อว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความสุขของมนุษย์และสร้างสันติภาพให้แก่สังคม

ผศ. ดร.ธีรพงษ์ บุญรักษา

อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

รายการอ้างอิง

- 1 กรมการศาสนา. (2565). บทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- 2 Ienca, M., & Vayena, E. (2020). AI ethics in the context of elder care: Human-centered design, privacy and autonomy. *Journal of Medical Ethics*, 46(10), 668–674.
- 3 พระครูสุทิวรญาณ. (2564). ปัญญาประดิษฐ์ (AI): วิธีการเผยแพร่ธรรมะ. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม. 3(6), 163-173.
- 4 พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- 5 ธีรพงษ์ บุญรักษา. (2566). “กัลยาณมิตร” คุณสมบัติของนักการเมือง เพื่อสร้าง “เมืองที่รู้ทันสื่อ”. *ICEM E-Bulletin ฉบับที่ 5 รู้เท่าทันการเลือกตั้ง*, 6-8.

จาก ชายแดน ถึง หน้าจอ: รู้เท่าทันสื่อ Ai กับประเด็นความขัดแย้ง ไทย – กัมพูชา

ขวัณจิต ศศิวงศาโรจน์

“เครียดจัง” “ไม่สบายใจเลย” “ดูแล้วมันน่าโมโหมาก”..... และอีกมากมาย เป็นสิ่งที่ได้ยินจากผู้สูงอายุที่อยู่รอบข้าง และคงเป็นอารมณ์ความรู้สึกที่คล้าย ๆ กันกับผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในประเทศในช่วงเกือบ ๆ สามเดือนที่ผ่านมา ตั้งแต่เกิดประเด็นความขัดแย้งและการปะทะกันตามแนวชายแดนไทยและกัมพูชา ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนอกจากก่อให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้คนทั้งสองฝ่ายอย่างมาก

การรับรู้เหล่านี้หากไม่ได้อาศัยอยู่ตามแนวชายแดน หรือได้ประสบด้วยตัวเอง ก็แน่นอนว่า “สื่อ” จากช่องทางต่าง ๆ เป็นแหล่งที่ช่วยให้เราได้รับรู้และติดตามข้อมูลต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่ทางการ และสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกจากหลากหลายช่องทาง การอยู่ในยุคที่เทคโนโลยีเอื้อให้ “ใคร ๆ ก็ผลิตสื่อได้” แคมเปญส่งออกหรือเผยแพร่ได้สะดวกแค่เพียงปลายนิ้ว เมื่อเกิดประเด็นร้อนแรงขึ้นมา การสร้างและแพร่กระจายข้อมูลก็สูงขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เมื่อการผลิตสื่อและการเข้าถึงสื่อทำได้ง่าย รวดเร็ว และไร้ผู้กั้นกรอง ข้อมูลจำนวนไม่น้อยที่ขึ้นอยู่กับการมอง ทศนคติ หรือวิสัยทัศน์ของคนเพียงหนึ่งคนหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายบางอย่างทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้รับสื่อทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจและยังสามารถขยายออกไปได้อย่างกว้างไกลในยุคของโลกออนไลน์

ในความปั่นป่วนคือความเปราะบาง

เมื่อมีเหตุการณ์รุนแรงใด ๆ เกิดขึ้น เช่น โควิด-19 ระบาด แผ่นดินไหว หรือกรณีความขัดแย้งและการปะทะระหว่างไทยและกัมพูชาที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ ณ ผู้คนจะกระตือรือร้นที่จะรับข้อมูลมากขึ้น เพราะเหตุการณ์รุนแรงมักส่งผลกระทบโดยตรงในหลาย ๆ ด้าน ที่ทำให้เกิดความกังวลว่า สิ่งที่เกิดขึ้นจะขยายใหญ่หรือทวีความรุนแรงมากขึ้น ความอยากรู้อยากเห็นที่เพิ่มขึ้นจากความรู้สึกที่ไม่มั่นคง หรือต้องการเข้าใจสาเหตุและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ ในการประมวลผลและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีโอกาสเกิดขึ้น ได้ยากแต่ส่งผลกระทบรุนแรง

ในกรณีความขัดแย้งระหว่างไทยและกัมพูชาที่เผชิญอยู่นี้ นอกจากความกังวลเรื่องความปลอดภัย ความเสี่ยงจากการสู้รบที่อาจลุกลามใหญ่โต หรือผลกระทบทางเศรษฐกิจในภาพรวมที่เพิ่มมากขึ้นแล้วนั้น สิ่งที่น่าจะเหมือนจะส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่มากที่สุด น่าจะเป็นการตอบสนองทางอารมณ์ ความขัดแย้งสามารถกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์ที่รุนแรง เช่น ความกลัว ความโกรธ หรือความรักชาติ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ต้องแสวงหาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์และแสดงความคิดเห็น ความกระตือรือร้นในการรับรู้ข้อมูลช่วยเพิ่มการแบ่งปันข้อมูล การสร้างและความเร็วในการเผยแพร่ข่าวสาร ผ่านสื่อต่าง ๆ และเครือข่ายสังคมออนไลน์เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นรวมถึงความคิดเห็น ความรู้สึก และความต้องการ ดังนั้น ในสถานการณ์เช่นนี้โดยเฉพาะที่มีความขัดแย้งแยกความเป็น “เขา” เป็น “เรา” เข้ามาเกี่ยวข้อง ยิ่งมีความสับสนและเปราะบาง ซึ่งจะต้องระมัดระวังในการ “รับ สร้าง และแบ่งปัน” ข้อมูลข่าวสารเป็นอย่างยิ่ง

ข้อมูลจริงหรือเทียม? สื่อยุคใหม่ท่ามกลางอิทธิพลของ AI

ยิ่งข้อมูลมีความเปราะบาง ผู้สูงอายุน่าจะต้องเท่าทันเบื้องลึกเบื้องหลังของสื่อที่รับ ข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้นด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และสามารถสร้างได้ทั้งความเสี่ยงและโอกาสในบริบทของความขัดแย้งและการสร้างสันติภาพ เมื่อสื่อหลอมรวมเข้ากับเทคโนโลยีระดับสูง เราไม่อาจแยกแยะความจริงได้ง่ายอีกต่อไป เพราะเบื้องหลังภาพและวิดีโอที่ดูเหมือน ‘จริง’ อาจถูกสร้างขึ้นโดย Generative Adversarial Network (GAN) ซึ่งมีสองส่วนทำงานร่วมกัน คือ ‘ตัวสร้าง’ (generator) และ ‘ตัวแยกแยะ’ (discriminator) ทำงานแข่งกันเพื่อให้ผลลัพธ์ปลอมดูเหมือนจริงจนยากจะตรวจจับ ซึ่งระบบนี้ถูกยกระดับด้วยโครงข่ายประสาทเทียม (deep neural networks) ที่สามารถเรียนรู้รูปร่าง แสงเงา และการเคลื่อนไหว และเมื่อใช้ร่วมกับเทคโนโลยีอื่นก็สามารถสร้างภาพนิ่งหรือวิดีโอปลอมได้อย่างแม่นยำ¹ ยิ่งไปกว่านั้น ระบบเสียงปลอม (voice cloning) และการสังเคราะห์เสียงในวิดีโอด้วย AI ก็ทำให้การปลอมเนื้อหาสื่อยุคใหม่มีพลังเปลี่ยนแปลงความเชื่อความจริงในสังคมได้อย่างมหาศาล

จากงานวิจัยที่ทดลองให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 529 คน แยกว่าเสียงไหนเป็นเสียงปลอมจาก AI ซึ่งบอกได้ถูกต้องประมาณ 73% ของครั้งที่ได้ฟังเสียงปลอม แต่โอกาสที่ฟังพลาดก็มีอยู่ไม่น้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า deepfake เสียงมีศักยภาพสูงในการหลอก² ส่วนงานวิจัยที่ทดสอบให้แยกแยะภาพปลอมหน้าคน (face deepfake) ก็ยากที่มนุษย์ทั่วไปจะแยกได้ถูก อัตราความแม่นยำโดยเฉลี่ยเพียงราว 62%³ ด้วยเหตุนี้ เราจึงยืนอยู่บนจุดที่ “ข้อมูลจริง หรือ ปลอม” แทบจะไม่มีเส้นแบ่งชัดเจนอีกต่อไป

Deepfake ถูกใช้เป็นเครื่องมือของสงครามสารสนเทศ

ไม่เพียงแต่ความขัดแย้งที่นำไปสู่การต่อสู้ด้วยอาวุธ ในขณะเดียวกันสงครามสารสนเทศก็เกิดขึ้นอย่างดุเดือดไม่แพ้กันในยุคที่การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสามารถทำได้ง่าย รวดเร็ว แถมยังมีผู้ช่วยตัวเก่งอย่าง AI มาทำให้จินตนาการใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้น ในช่วงที่ผ่านมา หลายท่านที่รับข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทาง Facebook, Line หรือ Tik Tok ก็คงได้เห็นภาพหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับปัญหาชายแดนไทย-กัมพูชาไม่มากนัก และในจำนวนนั้นก็แน่นอนว่ามีส่วนที่ถูกสร้างขึ้นด้วย AI บางโพสต์อาจใช้ภาพที่สร้างจาก AI หรือดัดแปลงให้ดูเหมือนมีเหตุการณ์เกิดขึ้นจริง เช่น ภาพทหารพร้อมอาวุธในพื้นที่อ่อนไหว ภาพทหารไทย-กัมพูชาปะทะกัน โดยอ้างว่าเพิ่งเกิดขึ้น ทั้งที่เป็นภาพเหตุการณ์เก่าหรือเป็นภาพจากพื้นที่อื่น หรือมีการตัดต่อเสียง/วิดีโอ หรืออาจมีการใช้ Chatbot ปลุกปั่นทำให้เกิดการโต้เถียงและยั่วยุ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในแถบบ้านเรา ในกรณีสงครามยูเครนและรัสเซียก็เช่นเดียวกัน อาทิ ในงานวิจัยของ Kuźnicka-Błaszowska & Kostyuk⁴

ได้กล่าวถึงคลิปปลอมที่สร้างโดย AI ซึ่งมีการนำเสนอว่า ประธานาธิบดีโวลอดิมีร์ เซเลนสกี ของยูเครน ยอมจำนนต่อกองกำลังรัสเซีย และได้ถูกเผยแพร่อย่างกว้างขวางผ่านโซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มสื่อต่าง ๆ เพื่อบ่อนทำลายขวัญกำลังใจของคนในยูเครนและกองทัพ และโน้มน้าวให้ประชาคมโลกตระหนักถึงความพ่ายแพ้ที่ใกล้จะเกิดขึ้นของยูเครน ซึ่ง Byman และคณะ⁵ ให้ข้อสังเกตในบทความเรื่อง “Deepfakes and international conflict” ว่าเทคโนโลยี Deepfake โดยเฉพาะวิดีโอและเสียงที่สร้างโดย AI กำลังกลายเป็นภัยคุกคามใหม่ในการเมืองระหว่างประเทศ เพราะสามารถนำไปใช้เพื่อบิดเบือนข้อมูล สร้างความเข้าใจผิด และจุดชนวนความขัดแย้งระหว่างรัฐหรือกลุ่มต่าง ๆ ได้ เราจะเห็นได้ว่าสื่อประดิษฐ์เหล่านี้ไม่ได้ส่งผลกระทบเล็กน้อยในระดับบุคคลเท่านั้น แต่กลับขยายใหญ่และสร้างความรุนแรงได้มหาศาล

รับสื่อ AI อย่างไรให้เท่าทันในสถานการณ์ความขัดแย้ง

ในสถานการณ์ความขัดแย้งคงต้องเตรียมการรับมือในการรับข้อมูลข่าวสารเป็นสองเท่า ทั้งในเรื่องความรู้ ทักษะและความสามารถในการแยกแยะ “สิ่งจริง” กับ “AI สร้าง” และตัวตนของผู้รับสาร ในประการแรก ผู้สูงอายุแม้เป็นกลุ่มที่ไม่ได้เติบโตมากับเทคโนโลยีดิจิทัล แต่ในยุคปัจจุบันไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเรียนรู้ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ควรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ AI และเข้าใจการทำงานของ AI ประการที่สอง ซึ่งมีความสำคัญไม่แพ้กัน คือ การรู้ตัวตน ว่ามีความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ หรือค่านิยมใดเป็นพื้นฐาน

ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจในการรับมือกับข้อมูลข่าวสาร สำหรับผู้สูงอายุเรื่องราวในอดีตอาจมีผลต่อความคิดและทัศนคติ การเติบโตมากับเหตุการณ์ในยุคสงครามเย็น ได้ยินได้ฟังเรื่องราวของประเทศเพื่อนบ้านมายาวนาน อาจก่อให้เกิดอคติ ความหวาดระแวง เมื่อมีเหตุขัดแย้งเกิดขึ้นซึ่งเป็นเรื่องของการแบ่งฝ่ายระดับชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง ก็พร้อมจะเชื่อหรือแสดงจุดยืนต่อข้อมูลที่ได้รับ ได้กลับ หรือแชร์ต่อโดยไม่ตรวจสอบ ไม่ใช่แค่ข้อมูลเท่านั้นที่ถูกดัดแปลง แต่ "อารมณ์คนไทย" ก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปลุกกระแส ความรู้สึกของเราถูกทำให้เป็นอาวุธ ซึ่งเป็นการปิดสวิตซ์การทำงานของสติไปโดยไม่รู้ตัว ทำให้ขาดการพิจารณา ถ่วงถ่วง ตรวจสอบ หรือแยกแยะความลวงที่ละเอียดอ่อน และอาจนำไปสู่การลดทอนภูมิคุ้มกันทั้งของตนเองและสังคม

การสู้รบหรือสงคราม ทำให้เกิดการเสียชีวิตเนื้อทางกาย ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้เสียความรู้สึก โกรธเคือง เคียดแค้น ซึ่งซึ่ง เกิดบาดแผลทางใจของผู้คนที่อยู่คนละฝั่งอย่างสาหัสเช่นเดียวกัน ซึ่งสื่อที่สร้างและเผยแพร่กันในช่วงของวิกฤตความขัดแย้งก็เป็นเสมือนอาวุธสงคราม และอาวุธเหล่านี้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นจากความสามารถของ AI ในขณะที่ที่แนวทางการร่วมมือระหว่างประเทศในการรับมือภัย deepfake ยังไม่พัฒนาอย่างชัดเจน และรัฐยังไม่มียุทธวิธีรับมือที่เพียงพอทั้งในแง่กฎหมาย และเทคโนโลยีตรวจจับ อย่างไรก็ตาม ยังพอมิตัวช่วยในการแยกแยะข้อมูลจาก AI อยู่บ้าง เช่น AFP Fact Check การช่วยกันทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งไม่ลุกลามด้วยข้อมูลที่บิดเบือน พร้อมทั้งดับไฟอันร้อนรุ่มจากความขัดแย้งภายในใจของเราเอง ด้วยการรับและใช้สื่ออย่าง “รู้เท่าทัน”

รายการอ้างอิง

- Lundberg, E., Mozelius, P. (2025). The potential effects of deepfakes on news media and entertainment. *AI & Soc* 40, 2159–2170 <https://doi.org/10.1007/s00146-024-02072-1>
- Mai, K. T., Bray, S. D., Davies, T., & Griffin, L. D. (2023). Warning: Humans cannot reliably detect speech deepfakes. *PLOS ONE*, 18(8), e0285333. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0285333> OUCH+2CoLab+2
- Bray, S. D., Johnson, S. D., & Kleinberg, B. (2023). Testing human ability to detect deepfake images of human faces. *Journal of Cybersecurity*, 9(1), tyad011. <https://doi.org/10.1093/cybersec/tyad011>
- Dominika Kuźnicka-Błaszowska, Nadiya Kostyuk, Emerging need to regulate deepfakes in international law: the Russo-Ukrainian war as an example, *Journal of Cybersecurity*, Volume 11, Issue 1, 2025, tyaf008, <https://doi.org/10.1093/cybersec/tyaf008>
- Byman, D. L., Gao, C., Meserole, C., & Subrahmanian, V. S. (2023). Deepfakes and international conflict: A research report. *Brookings Institution*. <https://www.brookings.edu/articles/deepfakes-and-international-conflict/>

Real ?

About Me

ปัญญาเอกด้าน Demography เป็นนักวิจัยข้ามวัฒนธรรม สนใจผลพวงของความแตกต่างทางวัฒนธรรม ที่เกิดจากการย้ายถิ่นและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงอายุที่สัมพันธ์กับสุขภาวะของบุคคลและสังคมในมิติของการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสูงวัยข้ามชาติ และทุนทางวัฒนธรรมในการดูแลผู้สูงอายุ โดยยึดมั่นว่า “วัฒนธรรม” เป็นกุญแจสำคัญในการถอดรหัสการสื่อสาร ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมในทุกช่วงชีวิตของมนุษย์

ศร. ดร.ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์

อาจารย์ประจำหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย

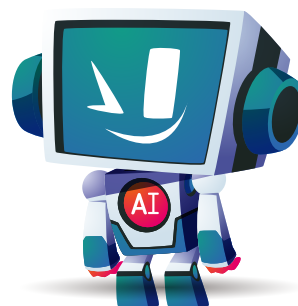

ปัญญาประดิษฐ์ โครงสร้าง และ ▶ ชีวิตผู้สูงอายุไทย

ณรงเดช พันระพุมณี

AI power

เมื่อใดที่เราเอ่ยถึง “ปัญญาประดิษฐ์” หรือ AI ภาพแรก ๆ อาจเป็นหุ่นยนต์อัจฉริยะหรือระบบที่วิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ แต่ในความจริงที่แทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวัน AI กำลังกลายเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจใหม่เป็นแรงขับเคลื่อนที่เขย่ารากฐานทั้งการเงิน สุขภาพ การทำงาน และวิถีชีวิตของผู้คนโดยเฉพาะในสังคมของไทยที่กำลังขรรษาพลง หรือการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ฉะนั้นการรับมือกับ AI จึงไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่เป็นเรื่องของชะตากรรมของผู้สูงวัยไทย

ผู้สูงวัยหลายคนในชนบท เมื่อลงมาทำธุระในเมืองใหญ่ จะพบว่าโลกในการกดปุ่มโอนเงินด้วยสมาร์ทโฟน หรือการใช้แอปธนาคารกลายเป็นสิ่งธรรมดาสำหรับคนหนุ่มสาว แต่กลับเป็นสิ่งที่ผู้สูงวัยต้องใช้เวลาเรียนรู้ บางคนขยาด บางคนกลัวถูกหลอก กลัวข้อมูลรั่วไหล หรือกลัวว่า เมื่อพลาดเพียงครั้งเดียว จะเสียหายมากกว่าที่คิด AI ในแง่การเงินจึงมีทั้ง “เพื่อนช่วยคิด” แต่ก็อาจเป็น “กั๊กดัก” ในเวลาเดียวกันได้

การเงินหลังเกษียณคือโจทย์สำคัญสำหรับผู้สูงอายุ เพราะเมื่อรายได้ประจำหายไป แต่ภาระค่าใช้จ่ายไม่เคยลดลงเลย AI จึงอาจมีบทบาทเป็นผู้ช่วยที่เข้ามาบรรเทาภาระ ไม่ว่าจะเป็นระบบแนะนำการลงทุนง่าย ๆ หรือช่วยจัดการรายจ่ายที่มากเกินไปจนปวดหัว การวิจัยในบริบทไทยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีความรู้เรื่อง AI จะมีทักษะวิเคราะห์และคิดเชิงวิพากษ์ที่ดีขึ้น¹ แต่สิ่งที่น่าห่วงคือ กลุ่มคนสูงวัยที่ยังเข้าไม่ถึงเทคโนโลยี ความเหลื่อมล้ำจึงยังรอให้เรามาแก้ไข

ในมิติของงานนั้น AI ไม่ได้มาแค่ “แย่งงาน” แต่ยังก่อให้เกิดงานใหม่ โอกาสใหม่ ผู้สูงอายุที่ยังอยากทำงานอาจเข้าสู่ธุรกิจออนไลน์ ใช้โซเชียลมีเดีย หรือแปรรูปประสบการณ์ชีวิตให้กลายเป็นบริการให้คำปรึกษา หรือแม้แต่เป็น “ผู้ประกอบการสูงวัย” (elderpreneur) ที่ AI ช่วยระบบจัดการให้ทำงานได้สะดวกขึ้น แต่ในอีกมุมหนึ่ง ผู้สูงอายุที่ไม่รู้เรื่องดิจิทัลอาจถูกระบบอัตโนมัติ เช่น อัลกอริทึมคัดกรองผู้สมัคร หรือการสัมภาษณ์ออนไลน์ คัดออกตั้งแต่แรกโดยไม่รู้ตัว²

สุขภาพเป็นอีกมิติที่ AI เข้ามาเป็นตัวแปรสำคัญ เช่น อุปกรณ์สวมใส่ที่วัดชีพจร แจ้งเตือนเมื่อความดันสูง หรือตรวจจับการหกล้ม ช่วยให้ผู้สูงอายุมีชีวิตปลอดภัย จัดการนัดพบแพทย์ หรือเฝ้าดูอาการเบื้องต้นโดยไม่ต้องนั่งรถไกลไปโรงพยาบาลทั้งหมด ผลการศึกษาในจีนชี้ว่า การใช้ “อุปกรณ์อัจฉริยะ” สามารถลดค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ของครัวเรือนผู้สูงอายุได้จริง³ แต่ในไทย เรื่องสำคัญคือ ทำอย่างไรให้ผู้สูงอายุทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้ โดยไม่มีใครถูกทิ้งไว้เบื้องหลัง

นอกจากนี้ AI ยังอาจทำหน้าที่เชื่อมโยงสายใยทางสังคมให้คนสูงวัยไม่โดดเดี่ยว หุ่นยนต์เพื่อนคุย แอปที่ให้ผู้สูงอายุกับลูกหลานติดต่อกันหรือกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรุ่น ช่วยเติมเต็มความเหงาและให้พวกเขารูสึกมีส่วนร่วม แต่ความกังวลเรื่องความเป็นส่วนตัว การแทรกแซงข้อมูล หรือความรู้สึกว่าเครื่องจักรไม่อาจแทนอารมณ์มนุษย์ได้ก็ยากจะตัดทิ้ง

ทว่า ความท้าทายที่สำคัญข้อหนึ่ง คือ “การเหยียดอายุทางดิจิทัล” เมื่อระบบถูกออกแบบโดยไม่คำนึงถึงผู้สูงอายุ เช่น เมนูซับซ้อน ปุ่มเล็ก หรือเนื้อหาที่ใช้ศัพท์เทคนิคมากเกินไป หรือแม้กระทั่งอัลกอริทึมการให้คะแนนผู้สมัครงานที่ตัดคนสูงวัยออกก่อนโดยไม่รู้ตัว⁴ ในสังคมไทยที่ผู้สูงวัยยังได้รับเกียรติในบ้าน แต่ในการทำงานกลับมองว่าอายุเป็นภาระ ความย้อนแย้งเช่นนี้อาจถูกขยายให้ชัดเจนในยุค AI ในสังคม

สำหรับประเทศไทยแล้ว เริ่มมีการเปิดรับแนวคิดที่ว่า ผู้สูงอายุไม่ใช่ภาระ แต่เป็นแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ ฉายให้เห็นผ่านการประเมินว่า “ค่าใช้จ่ายเพื่อผู้สูงอายุ (senior consumption expenditure)” จะเพิ่มจาก 2.18 ล้านล้านบาทในปี 2023 เป็น 3.5 ล้านล้านบาทภายในปี 2033⁵ พูดอีกอย่างคือ ภายในอีกสิบปีข้างหน้า ผู้สูงอายุกลายเป็นตลาดใหญ่สำหรับสินค้า บริการ และนวัตกรรมสุขภาพ รัฐจึงวางนโยบายส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นทั้งผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อ และผู้ผลิตที่สร้างรายได้ แต่ที่น่าสังเกตคือ ปัจจุบันมีผู้สูงอายุส่วนหนึ่ง (ราว 35.7%) ที่พึ่งพิง

ลูกหลานเป็นหลัก นั่นหมายความว่า แม้โอกาสจะมีอยู่ แต่ความเหลื่อมล้ำ และภาวะพึ่งพิงก็ยังเกาะกินชีวิตผู้สูงอายุมากrayไป

กรณีถัดมา คือการลงทุนในธุรกิจที่ดูแลผู้สูงอายุ (Elderly care sector expansion) ในแวดวงอสังหาริมทรัพย์และธุรกิจสุขภาพ มีการลงทุนขยายบริการรับดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ ทั้งเนอร์สซิ่งโฮม ชุมชนผู้สูงอายุ และที่อยู่อาศัยที่มีบริการทางการแพทย์ควบคู่⁶ ความต้องการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเพราะโครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลง และเอกชนมองเห็นโอกาสรายได้ในตลาดที่ยังขาดแคลน การเข้าไปก่อน อาจได้เปรียบ

ตัวอย่างข้างต้น ทำให้เราเห็นว่า ประเทศไทยในตอนนี้ ไม่ได้เป็นเพียง “ภาพฝัน” ว่าผู้สูงอายุคือทรัพยากรทางเศรษฐกิจ แต่เป็นแนวทางที่กำลังถูกขยายตัวจริงในนโยบาย รัฐบาล และเอกชน ทว่าการขยายตัวนี้จะได้ผลดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการเข้าถึง ความเท่าเทียม และการออกแบบที่เอื้อให้ผู้สูงอายุมีตัวเลือก ไม่ใช่ถูกบังคับ

เมื่อเราย้อนกลับมามองภาพรวมของผู้สูงอายุไทยกับ AI และเศรษฐกิจ สิ่งที่ปรากฏชัดคือว่า เทคโนโลยีไม่ใช่คำตอบอัตโนมัติ แต่เป็นเครื่องมือที่ต้องการการออกแบบด้วยความอ่อนไหว เข้าใจบริบท เข้าใจผู้ใช้ เข้าใจเสียงสะท้อนของคนสูงอายุ ในอนาคต หากเราสามารถสร้างอินเทอร์เน็ตให้ไปถึงชนบททุกมุม จัดให้มีศูนย์เรียนรู้ AI สำหรับผู้สูงอายุ เปิดโอกาสให้พวกเขาร่วมออกแบบระบบ ไม่ถูกตัดออกจากกระบวนการ ตลอดจนมีกฎหมายคุ้มครองไม่ให้มีอัลกอริทึมที่เลือกปฏิบัติ แนวคิดที่ว่า “AI เป็นเพื่อน ไม่ใช่ศัตรู” อาจเป็นจริงได้

สำหรับผู้สูงอายุไทยแล้ว ช่วงชีวิตหลังวัยทำงานไม่ควรถูกเขียนแค่ว่าเป็น “ภาระ” แต่ควรถูกมองว่าเป็น “ศักยภาพ” ที่พร้อมผลักดันเศรษฐกิจไทยให้ก้าวไปข้างหน้า หากสังคมไทยเลือกที่จะให้ AI เป็นสะพาน ไม่ใช่กำแพง คำว่า “ผู้สูงอายุไทย” ก็อาจไม่ใช่คำเรียกถึงแค่ความเปราะบางอีกต่อไป แต่เป็นชื่อของพลังสร้างสรรค์ที่เข้มแข็งในยุคใหม่ก็เป็นได้

About Me

ปริญญาเอกด้านการแปลศึกษา เป็นนักวิจัยด้านการแปลในบริบทต่าง ๆ เช่น การสื่อสารการแปล ปรากฏการณ์การแปลกับสังคมและการเมือง และการแปลในฐานะการสื่อความรู้ให้ความครอบคลุมแก่ทุกคนในสังคม

พศ. ดร.ณรงเดช พันธะพุมปี

อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย

รายการอ้างอิง

- ¹ Imjai, N., Yordudom, T., Yaacob, Z., Saad, N. H. M., & Aujirapongpan, S. (2025). Impact of AI literacy and adaptability on financial analyst skills among prospective Thai accountants: The role of critical thinking. *Technological Forecasting and Social Change*, 210, 123889. <https://doi.org/10.1177/2041386621992105>
- ² Alcover, C., Guglielmi, D., Depolo, M., & Mazzetti, G. (2021). "Aging-and-Tech Job Vulnerability": A proposed framework on the dual impact of aging and AI, robotics, and automation among older workers. *Organizational Psychology Review*, 11, 175–201. <https://doi.org/10.1038/s41598-025-06627-0>
- ³ Wang, J., & Wang, L. (2025). The impact of intelligent devices utilization on household medical expenditure of older adults in China. *Scientific Reports*, 15. <https://doi.org/10.1038/s41598-025-06627-0>
- ⁴ Chu, C., Nyrup, R., Leslie, K., Shi, J., Bianchi, A., Lyn, A., McNicholl, M., Khan, S., Rahimi, S., & Grenier, A. (2022). Digital Ageism: Challenges and Opportunities in Artificial Intelligence for Older Adults. *The Gerontologist*, 62, 947–955. <https://doi.org/10.1093/geront/gnab167>
- ⁵ The Nation. (2025, September 27). Thai silver economy projected to hit 3.5 trillion baht in consumption. <https://www.nationthailand.com/business/economy/40056009>
- ⁶ Thailand Business News. (2025, March 31). Thailand tackles aging crisis by expanding elderly care industry. <https://www.thailand-business-news.com/lifestyle/206029-thailand-tackles-aging-crisis-by-expanding-elderly-care-industry>

A เมื่อ

ลงสู่สนาม เลือกตั้ง

สราวุฒ ไกรสุม

การเลือกตั้งเคยถูกมองว่าเป็นเวทีแข่งขันระหว่าง “ผู้สมัคร” และ “พรรคการเมือง” แต่วันนี้ มีผู้เล่นหน้าใหม่ที่ ไม่ใช่มนุษย์ลงสนาม - ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ สร้างเนื้อหาอัตโนมัติ (Generative AI) ระบบวิเคราะห์ข้อมูลผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (microtargeting algorithms) หรือเทคโนโลยีเสียง-ภาพปลอม (deepfake) ทั้งหมดกำลังเขียนบทใหม่ของประชาธิปไตยโลก สิ่ง ที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ใช่เพียง วิถีหาเสียง แต่คือ ความเชื่อมั่นของประชาชน

ต่อความจริง เมื่อไม่แน่ใจว่าเสียงหรือภาพ ที่เห็นนั้น เป็นจริงหรือปลอม ความเสี่ยงคือ “ประชาธิปไตย แบบไม่ไว้วางใจใคร” (distrust democracy) อันอาจเป็นภัยยิ่งกว่าข่าวปลอมเพียงขั้นเดียว เหตุการณ์ที่ทำให้โลกจับตามองเกิดขึ้นใน รัฐนิวแฮมป์เชียร์ (New Hampshire) เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2024 ช่วงการเลือกตั้งขั้นต้น พรรคเดโมแครต (Democratic Party) โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งหลายหมื่นคน

ได้รับ robocall ที่เป็นเสียงเลียนแบบประธานาธิบดีโจ ไบเดน กล่าวถ้อยคำชักชวนให้ “อย่าเพิ่งไปใช้สิทธิ” แต่ให้รอการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนพฤศจิกายนแทน ซึ่งเสียงดังกล่าวถูกสร้างด้วยเทคโนโลยี Generative AI ที่สามารถสร้างเสียงให้สมจริงจนแทบไม่ต่างจากเสียงต้นฉบับ แม้จำนวนผู้ได้รับสายไม่ครอบคลุมทั้งรัฐ แต่กรณีนี้สะท้อนถึง *ความง่าย* และ *ต้นทุนต่ำ* ของการใช้ AI เพื่อสร้างผลกระทบเชิงการเมืองในวงกว้าง ต่อมา FCC (Federal Communications Commission) สืบพบว่า บริษัทโทรคมนาคม Lingo Telecom มีส่วนรับผิดชอบต่อการเผยแพร่สายโทรศัพท์ดังกล่าว จึงสั่งปรับ 1 ล้านดอลลาร์ และกำหนดมาตรการด้านการยืนยัน Caller ID ใหม่ให้รัดกุมกว่าเดิม¹ นอกจากนี้ ที่ปรึกษาการเมืองชื่อ Steve Kramer ซึ่งอยู่เบื้องหลังปฏิบัติการนี้ ถูกตั้งข้อหาอาญาในหลายมลรัฐ และอาจถูกปรับรวมกว่า 6 ล้านดอลลาร์²

เหตุการณ์ Biden Robocall ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ ของสายโทรศัพท์ปลอม แต่มันคือจุดเปลี่ยนที่สะท้อนว่า “สนามเลือกตั้ง” กำลังเปลี่ยนกติกาโดยสิ้นเชิง ก่อนหน้านั้นเวลาพูดถึง AI ในการเมือง เรามักจินตนาการถึงระบบวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องหลัง หรือเครื่องมือช่วยเขียนโพสต์หาเสียง แต่ในกรณีนี้ AI ได้ก้าวข้ามเส้น มันกลายเป็นผู้เล่นที่โจมตีโดยตรงในกระบวนการเลือกตั้งสหรัฐฯ เป็นครั้งแรก เสียงที่ประชาชนได้ยินไม่ใช่เพียงการบันทึกเก่า ไม่ใช่การล้อเลียน แต่เป็นเสียงที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมด โดยอัลกอริทึม Generative AI ที่ออกแบบมาให้สมจริงทุกโทน ทุกจังหวะหายใจ เหมือนประธานาธิบดีเป็นคนพูดเอง

ความสำคัญยิ่งกว่านั้นคือ ต้นทุนต่ำจนน่าตกใจ การสร้างเสียงปลอมที่สมจริงแบบนี้ไม่ต้องใช้งบประมาณมหาศาล ไม่ต้องมีทีมงานสตูดิโอ แค่อุปกรณ์คอมพิวเตอร์สเปกทั่วไปและเงินไม่กี่พันดอลลาร์ก็เพียงพอสำหรับการผลิตและกระจายเสียงสังเคราะห์ไปยังผู้มีสิทธิเลือกตั้งนับหมื่นสิ่งที่ครั้งหนึ่งเคยอยู่ในโลกของหนังไซไฟหรือหน่วยข่าวกรอง กลายเป็นสิ่งที่ใคร ๆ ก็ทำได้ และที่น่าหวั่นใจที่สุดคือ ความน่าเชื่อถือของระบบเลือกตั้งถูกสั่นคลอน ประชาชนไม่ได้เพียงแค่ถูกหลอก แต่เริ่มไม่แน่ใจว่า “อะไรคือของจริง” เมื่อความสงสัยนี้เกิดขึ้นในวงกว้าง ผลลัพธ์ไม่ใช่แค่คนจำนวนหนึ่งอาจเปลี่ยนใจไม่ไปใช้สิทธิ แต่คือการทำให้สังคมโดยรวมขาดความไว้วางใจต่อกระบวนการเลือกตั้ง หากประชาชนไม่เชื่อในความจริง ความโปร่งใส และความยุติธรรมของระบบเลือกตั้ง ประชาธิปไตยก็อาจกลายเป็นเพียงพิธีกรรมที่ไร้ความหมาย

ดังนั้น กรณี Biden Robocall จึงเป็นมากกว่าข่าวอื้อฉาว มันคือ

สัญญาณเตือนว่า AI ไม่ได้เป็นเพียงเทคโนโลยีใหม่ แต่คือกติกาใหม่ของการเมือง ที่ทั้งสังคมต้องรีบหาทางรับมือ ก่อนที่ “ความจริง” จะถูกออกแบบได้ง่ายดายเหมือนกตปุม

นอกจากปรากฏการณ์ deepfake ที่ทำให้ภาพและเสียงถูกสร้างขึ้นใหม่จนแยกไม่ออกแล้ว อีกสนามหนึ่งที่ AI เข้ามาเปลี่ยนเกมการเมืองคือ การเจาะกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งรายบุคคล หรือที่เรียกกันว่า “microtargeting” กรณีอื้อฉาวที่กลายเป็นตำนานในวงการนี้คือ Cambridge Analytica เมื่อปี 2016 ซึ่งถูกเปิดโปงว่าได้ใช้ข้อมูลผู้ใช้ Facebook กว่า 50 ล้านบัญชีเพื่อสร้าง “โปรไฟล์ทางจิตวิทยา” ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง³ โปรไฟล์เหล่านี้ไม่ได้บอกแค่ว่าใครชอบอะไรหรืออยู่ที่ไหน แต่ลงลึกไปถึงลักษณะบุคลิกภาพ ความกลัว และแรงจูงใจที่อ่อนไหวที่สุดของแต่ละคน เพื่อที่จะส่งข้อความหาเสียงที่ “ตรงจุด” และอาจโน้มน้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หากมอย้อนกลับไป เหตุการณ์ Cambridge Analytica เหมือนเป็นเวทีทดลองยุคแรกๆ ที่แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลคืออาวุธทางการเมือง แต่สิ่งที่ต่างออกไปในวันนี้คือ AI ได้ทำให้กระบวนการนี้ง่ายขึ้นหลายเท่า เราไม่ได้พูดถึงการวิเคราะห์เชิงสถิติแบบเดิมอีกต่อไป แต่พูดถึงระบบอัตโนมัติที่สามารถ “คัดกรอง” ผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามเพศ อายุ ความสนใจ ไปจนถึงบุคลิกภาพเชิงจิตวิทยา เช่น Introvert หรือ Extrovert ได้ในเวลาเพียงเสี้ยววินาที และไม่ใช่แค่คัดกรองเท่านั้น AI ยังสามารถ “ปรับสำนวน” ของโฆษณาแบบเรียลไทม์ เช่น ถ้าคุณเป็นคนที่ไม่ชอบข่าวสิ่งแวดล้อมบ่อย ๆ ข้อความที่คุณเห็นก็อาจเน้นการลงทุนในพลังงานสะอาด แต่ถ้าคุณเป็นผู้สูงอายุ โฆษณาที่ปรากฏอาจพูดถึงสวัสดิการและการดูแลสุขภาพ

งานวิจัยก็สนับสนุนข้อกังวลนี้เช่นกัน การศึกษาที่ตีพิมพ์ใน Proceedings of the National Academy of Sciences ปี 2023 พบว่าโฆษณาที่ปรับเฉพาะบุคคลมีอัตราความน่าเชื่อถือสูงกว่าโฆษณาทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ⁴ ในขณะที่งานของ Dizikes (2023) ยืนยันว่าแม้ไม่มีการเลือกตั้งที่มีผลจริง แต่ก็ไม่ใช่ “เวทมนตร์” ที่ควบคุมผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้เบ็ดเสร็จ เพราะประสิทธิภาพยังขึ้นกับคุณภาพเนื้อหาและระดับความเหมาะสมของการจับคู่โฆษณา⁵ ทว่าคำถามสำคัญไม่ได้อยู่ที่ “ได้ผลมากแค่ไหน” แต่อยู่ที่ “มันควรทำหรือไม่” หากข้อความที่เราเห็นถูกออกแบบมาเพื่อเจาะตรงจุดอ่อนของเรา ไม่ว่าจะเป็นความกลัวเรื่องเศรษฐกิจ ความไม่มั่นคงในอนาคต หรือความโกรธต่อฝ่ายตรงข้าม ประชาธิปไตยยังคงหมายถึงการ “เลือกอย่างเสรี” หรือแท้จริงแล้วเป็น “การเลือกที่ถูกออกแบบไว้แล้วโดยอัลกอริทึม”?

คำถามนี้ยังไม่มีคำตอบตายตัว แต่ชัดเจนว่าการเมืองยุค AI ไม่ได้ต่อสู้เพียงในเวทีเดบัตหรือโฆษณาบนป้ายริมถนนอีกต่อไป มันกำลังต่อสู้ใน “สนามข้อมูล” ที่มองไม่เห็น ซึ่งถูกขับเคลื่อนโดยอัลกอริทึมที่รู้จักเราในแบบที่ลึกกว่าที่เรารู้จักตัวเอง

เมื่อ AI เริ่มแทรกซึมเข้าสู่สนามเลือกตั้ง ผลกระทบที่ใหญ่ที่สุดอาจไม่ใช่แค่การสร้างสื่อบลอม แต่คือการสั่นคลอน “ความไว้วางใจ” ของประชาชนต่อระบบประชาธิปไตยโดยตรง การสำรวจของ Pew Research Center ในปี 2025 พบว่าร้อยละของชาวอเมริกันส่วนใหญ่กังวลว่า AI จะถูกใช้สร้างข้อมูลเท็จในการเลือกตั้ง และกว่าร้อยละ 80 เชื่อว่ามันจะบ่อนทำลายความเชื่อมั่นต่อประชาธิปไตย⁶ ตัวเลขนี้ไม่เพียงบ่งบอกถึงความไม่มั่นใจต่อเทคโนโลยี แต่ยังสะท้อนความรู้สึกไม่มั่นคงของสังคมที่กำลังเผชิญ “ยุคของความจริงที่ถูกโต้แย้ง” (post-truth era) ในมุมมองเชิงสถาบัน Brookings Institution เตือนว่า หากไม่มีมาตรการกำกับดูแลที่เพียงพอ AI อาจกลายเป็น “ภัยต่อความไว้วางใจ

เชิงสถาบัน” (institutional trust) ที่ทำให้ประชาชนเริ่มตั้งคำถามกับความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของการเลือกตั้ง⁷ เมื่อความเชื่อมั่นนี้ถูกสั่นคลอน ระบบประชาธิปไตยทั้งระบบก็อาจไม่ต่างอะไรกับพิธีกรรมที่ประชาชนเข้าร่วมอย่างไม่เต็มใจ

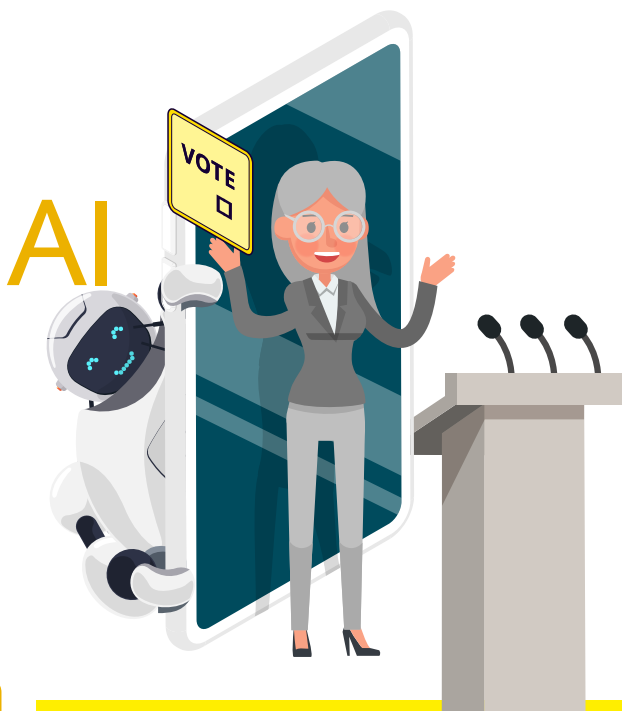
เพื่อตอบสนองต่อความกังวลนี้ หลายประเทศได้เริ่มดำเนินการมาตรการทางกฎหมาย อันเดียวได้ออกข้อบังคับจำกัดการใช้ deepfake และ AI-generated content ในการโฆษณาการเมือง โดยกำหนดให้ต้องมีการตรวจสอบแหล่งที่มาอย่างเข้มงวด ขณะที่ สหภาพยุโรปก้าวไปไกลกว่านั้นด้วยการออก EU Transparency Regulation on Political Advertising ปี 2025 ที่บังคับให้โฆษณาการเมืองทุกชิ้นต้องแสดงข้อมูลผู้สนับสนุนและแหล่งที่มาอย่างชัดเจน⁸ เพื่อสร้างกลไกป้องกันการชักจูงที่มองไม่เห็นและทำให้ประชาธิปไตยกลับมาอยู่บนรากฐานของ “ความโปร่งใส” อีกครั้ง

สรุป: AI เป็นผู้เล่น ไม่ใช่ผู้ช่วย?

เหตุการณ์ “Biden Robocall” ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องหลอกลวงทางเทคโนโลยี แต่คือจุดเปลี่ยนที่ยืนยันว่า AI ไม่ได้ทำหน้าที่แค่เครื่องมือหลังบ้านอีกต่อไป มันกลายเป็น ผู้เล่นเต็มตัวในสนามการเมือง ที่สามารถสวมบทบาทแทนนักการเมือง และที่น่ากลัวยิ่งกว่านั้น คือมันสามารถชักนำความคิดผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้อย่างแนบเนียนโดยที่หลายคนไม่รู้ตัว บทเรียนจากเหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจน

ประการแรกคือ การกำกับดูแลต้องเกิดขึ้นอย่างเร่งด่วน - กรณียของ FCC ที่ลงโทษบริษัทโทรคมนาคมและที่ปรึกษาการเมืองผู้อยู่เบื้องหลัง robocall ปลอม^{1,2} และสหภาพยุโรปที่ออก EU Transparency Regulation on Political Advertising ปี 2025 เพื่อตั้งกติกากลับมา โปร่งใสด้านโฆษณาการเมือง⁹ เป็นตัวอย่างสำคัญของความพยายามในการรับมือกับความท้าทายใหม่นี้

ประการที่สองคือ ประชาชนต้องมีทักษะรู้เท่าทัน AI - เมื่อ AI มีศักยภาพในการสร้างและแทรกแซงข้อมูลได้ง่าย การรู้จักตั้งคำถาม ตรวจสอบแหล่งที่มา และไม่ไว้วางใจทุกสิ่งที่เห็น-ได้ยิน จึงกลายเป็นภูมิคุ้มกันทางปัญญาที่จำเป็น

ประการที่สามคือ พรรคการเมืองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องใช้ AI อย่างโปร่งใส - การใช้ AI แบบเปิดเผย แสดงที่มาของข้อมูล และอธิบาย กลไกที่ใช้งาน ไม่เพียงลดข้อสงสัย แต่ยังเสริมสร้างความไว้วางใจในระบบ เมื่อใดที่ AI ถูกใช้แบบปิดบัง ผลเสียที่ตามมาไม่ใช่แค่การถูกตั้งคำถาม แต่เป็นการทำลายศรัทธาที่ผู้คนมีต่อระบบ

ท้ายที่สุด หากสังคมไม่รับกำหนดขอบเขตและกติกาที่ชัดเจนตั้งแต่วันนี้ อนาคตของการเลือกตั้งอาจถูกเขียนบทโดยอัลกอริทึม มากกว่าความเห็นของประชาชน และเมื่อถึงจุดนั้น ประชาธิปไตยก็อาจไม่ใช่ กระบวนการที่สะท้อนเจตจำนงของพลเมืองอีกต่อไป แต่เป็นสนามแข่งกันของโค้ดและข้อมูล

รายการอ้างอิง

- 1 The Guardian. (2024, August 22). Company that sent fake Biden robocalls in New Hampshire agrees to fine. The Guardian. <https://www.theguardian.com/technology/article/2024/aug/22/fake-biden-robocalls-fine-lingo-telecom>
- 2 PBS. (2024, February 9). Political consultant behind AI-generated Biden robocalls faces \$6 million fine and criminal charges. PBS NewsHour. <https://www.pbs.org/newshour/politics/political-consultant-behind-ai-generated-biden-robocalls-faces-6-million-fine-and-criminal-charges>
- 3 Schneble, C. O., Elger, B. S., & Shaw, D. M. (2018). The Cambridge Analytica affair and Internet-mediated research. EMBO Reports, 19(8), e46579. <https://doi.org/10.15252/embr.201846579>
- 4 Toppin, B.M., Wittenberg, C., Hewitt, L.B., Berinsky, A.J. & Rand, D.G.. (2023). Quantifying the potential persuasive returns to political microtargeting. Proceedings of the National Academy of Sciences, 120(32), e2216261120. <https://doi.org/10.1073/pnas.2216261120>
- 5 Dizikes, P. (2023, June 21). Study: Tailored political ads may not be much more persuasive than non-tailored ones. Massachusetts Institute of Technology. <https://news.mit.edu/2023/study-microtargeting-politics-tailored-ads-0621>
- 6 Pew Research Center. (2025, September 17). How Americans View AI and Its Impact on People and Society. <https://www.pewresearch.org/science/2025/09/17/how-americans-view-ai-and-its-impact-on-people-and-society/>
- 7 Brookings Institution. (2023). Artificial intelligence and democracy: Risks and recommendations. Brookings. <https://www.brookings.edu/research/artificial-intelligence-and-democracy>
- 8 European Union. (2025). Regulation on the transparency and targeting of political advertising. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>

About Me

จบปริญญาเอกสาขาวิชาภาษาศาสตร์ ปัจจุบันสอนและทำวิจัยเรื่องเสียงพูด การเปลี่ยนแปลงของภาษา และความเป็นพหุภาษา ความสนใจหลักคือการทำความเข้าใจว่าภาษาเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการใช้ชีวิตของผู้คนอย่างไร นอกจากงานด้านภาษาศาสตร์ ยังสนใจเรื่อง AI เพราะมองว่าเทคโนโลยีนี้ ไม่ใช่แค่เครื่องมือ แต่เป็นสิ่งที่เปลี่ยนวิธีที่เราศึกษาภาษา เข้าถึงข้อมูล และสื่อสารกัน โดยเชื่อว่าการมาของ AI จะส่งผลต่อผู้คนและสังคม ทั้งในแง่ที่เปิดโอกาสใหม่ ๆ และในแง่ความท้าทายต่อการเรียนรู้และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว

พศ.ดร.สราวุธ ไกรสมบัติ

อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาศาสตร์
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย

ผู้สูงวัย
อยู่อย่างไร
ในยุค

AI

เปิด
มุมมอง
ผ่าน
สถานการณ์
ปัจจุบัน

ศูนย์วิชาการด้านการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ
กลุ่มวิจัยการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

Tel. 09 8826 5673

Email iceml.mahidol@gmail.com

Web <https://www.iceml.org/>

